

WETENSCHAP

Bio en gangbaar samengebracht binnen Biolimpuls

Al meer dan haar halve werkzame leven is professor Edith Lammerts van Bueren actief in de wereld van het biologisch aardappelonderzoek en veredeling. Als leidinggevende op het Louis Bolk Instituut te Driebergen probeerde ze vanaf het begin van haar carrière al zo veel mogelijk ketenbreed aan de slag te gaan door teelt, handel en onderzoek dichter bij elkaar te brengen. Ze ziet zichzelf dan ook als een echte bruggenbouwer. In 2005 krijgt ze de kans om die eigenschap nog eens extra kracht bij te zetten als hoogleraar van de nieuwe buitengewone leerstoel biologische plantenveredeling binnen Wageningen Universiteit. Ze slaagt hierin gangbaar en biologisch samen te voegen in de aardappelkweekcursus van het project Biolimpuls. Hiermee weet ze dit jaar zelfs landelijke bekendheid te verwerven door samen met de biologische kwekers Niek en Michiel Vos de titel 'Held van de Smaak 2012' in de wacht te slepen.

Bio en gangbaar samengebracht binnen BioImpuls

U bent al vele jaren actief in biologisch onderzoek, met name op het gebied van Phytophthora. Wat is daarin tot nu toe bereikt?
 "Ik was in 1990 op het Louis Bolk Instituut al betrokken bij het aardappelonderzoek. We zijn begonnen met een handleiding te schrijven voor de biologische teelt van pootgoed. Daarna volgde al snel de betrokkenheid bij het Europese onderzoek naar biologische maatregelen tegen Phytophthora. Het probleem met deze ziekte is voor de Nederlandse biologische aardappelteler vele malen groter is dan in de rest van Europa. Dat komt omdat in het buitenland nog koper is toegestaan als bestrijdingsmiddel in de bioteelt. We hebben ondertussen als Louis Bolk Instituut wel naarstig gezocht naar teeltmaatregelen om het probleem in te dammen. Daarvoor zijn onder andere natuurlijke middelen, ruimere plantdichtheid en de invloed van windrichting op de ligging van de ruggen onderzocht. Ook hebben we gekeken naar rassenmengsels, maar er waren op dat moment nog geen resistente rassen. Veel winst is er met de onderzoeken niet geboekt. Het verschil in meeropbrengst bedroeg hoogstens 5 procent, maar dat was veel te weinig om daar een economisch verschil te maken in vergelijking met de inspanning die je dan levert."

Julie zochten in de verkeerde richting?

"Ja en nee. Eerst hebben we alle mogelijke teeltmaatregelen afgevoet. Resistentieveredeling bleef als enige optie over. Je moet van goede huize komen om daar aan te beginnen, dus we aarzelden lange tijd om daarmee te starten. Toen ik echter in 2005 met de buitengewone leerstoel biologische plantenveredeling in Wageningen Universiteit startte, kreeg ik gelijk vanaf het begin vragen vanuit de hele sector om rap een oplossing voor de phytophthoraproblematiek te zoeken en dat gaf kansen om een programma voor resistentieveredeling op te starten."

Wie kwamen met vragen?

"Niek Vos, biologische aardappelteler en een van de weinige biologische kwekers op dat moment in Nederland, klopte al snel bij me aan voor ondersteuning. Hij stelde voor graag zijn inspanningen in het kweekwerk te willen vergroten om het tij in de sector te keren, maar dat hij dat absoluut niet in zijn eentje kon doen. 'Als we het gaan doen, gaan we het goed doen' zei ik, en 'we hebben dan, net als in de gangbare teelt, meer boerenkwekers nodig om succes te kunnen boeken.' Nu kwam vanuit Wageningen zelf vrijwel tegelijkertijd onderzoeker en veredelaar Ronald Hutten naar me toe met een voorstel dat het een mooi bij het ander bracht. Hij stelde voor een aardappelveredelingsprogramma op te zetten, helemaal beantwoordend aan de voorwaarden van de biologische teelt. Toen heb ik beide oproepen van praktijk en onderzoek aan elkaar gekoppeld en zo zijn we in 2006 gaan kijken hoe we hier het beste handen en voeten aan zouden kunnen geven."

Kon u snel de beschikbare gelden vinden?

"Hoe financieren we dit, was inderdaad een volgende vraag. Nu was de kans heel klein om geld te krijgen voor de ondersteuning van slechts één kweker en aanvullend onderzoek,

daar moest een ruimere basis voor komen. Mijn gedachten gingen daarbij gelijk uit naar het kopiëren van het unieke Nederlandse systeem, zoals de gangbare aardappelveredeling dat heeft met hobbykwekers. Met deze participatieve benadering verrichten we als sector ook zelf een behoorlijk deel van de inspanning. Dat kan in de aardappelveredeling ook goed, omdat we te maken hebben met klonen waarvan de eigenschappen in volgende generaties niet verder uitsplitsen. Praktijkmensen kunnen met een boerenblik de aardappelplanten goed beoordelen, met het idee 'zou ik dit wel of niet in mijn schuur willen hebben?'. Ik had ook gelijk het idee opgevat de expertise uit die gangbare sector ook voor de biologische sector te gaan benutten. Tevens om een brug te slaan tussen beide sectoren. Nederland is nu eenmaal groot in de wereld als het om aardappelkweekwerk gaat en dan zou het raar zijn om daar geen gebruik van te maken. Andersom kunnen resultaten van biologisch kweekwerk bruikbaar zijn voor de gangbare teelt. Het samenwerken van beide sectoren voorkomt ook dat dubbel werk plaatsvindt en onderzoeksgeld is bovendien efficiënter in te zetten. Aangezien Ronald Hutten binnen Wageningen Universiteit een bijzondere positie heeft als onafhankelijk praktiserend veredelaar kon hij vanaf het begin mooi de brug vormen tussen gangbaar en biologisch."

Kreeg u voldoende steun vanuit de sector?

"In 2007 kregen we het rampjaar Phytophthora ten top over ons heen. Dat gaf juist een extra impuls om kweekwerk in de biologische sector verder te ontwikkelen. En zo is in eerste instantie het koepelprogramma BioImpuls ontstaan. Wat ik nog niet genoemd heb, is dat in 2004 de Europese verplichting was ingesteld om voor de teelt ook biologisch uitgangsmateriaal te gebruiken. Dat was ook een extra stimulans, mede vanuit kweekbedrijven, om toch meer aan nieuwe rassen voor de biologische sector te gaan werken. En al voor 2004 was het zo in Nederland dat 100 procent biologisch pootgoed beschikbaar was. Aardappel was hierin het eerste gewas. Na 2007 was dus voldoende draagvlak zowel bij de gangbare kweekbedrijven, het onderzoek als bij de telers voor biologisch kweekwerk."

Wat waren uw prioriteiten?

"We hadden vier poten in het BioImpulsprogramma voor ogen. Veredeling was daarin noodzaak nummer één. We hadden daarnaast de teeltverbeteringen ook nodig met ondersteuning van PPO. En dan natuurlijk de markt. Deze moet wel meebewegen, want we merken daar waar de biologische afzet toeneemt, de aardappel dat niet doet. Verder is een betere kennisuitwisseling nodig van onderzoek naar teelt. We hebben ontzettend gelobbyd bij het ministerie om financiering te krijgen. Dat is niet in één keer gelukt. Dat moesten we in stukken knippen. Met hulp van de biologische boer Harm Evert Waalkens, die toentertijd in de Tweede Kamer zat, kon via een amendement op de landbouwbegroting eind 2008, BioImpuls eindelijk een jaar later van start gaan. In 2008 hadden we overigens al een klein budget uit Bioconnect gekregen om alvast voor te sorteren. Uit een openbare aanbestedingspot van het ministerie

Bio en gangbaar samengebracht binnen BioImpuls

kregen we ook geld voor een project waarin alle beschikbare kennis bijeen gebracht is om een kwalitatief goed product in de markt te zetten. Momenteel doen we mee aan het Europese CO-FREE project, waarmee Brussel een duidelijk signaal geeft nu echt af te willen van het kopergebruik in alle landen. Wij zijn als Louis Bolk Instituut al lang afgestapt van onderzoek naar middeltjes en pogen via CO-FREE nieuwe resistentie rassen een kans of plek in de biologische markt te geven. Vorig jaar hebben we de eerste pilots met het ras Bionica gedraaid door deze in de markt te zetten als Nieks Witte in een mooie bijpassende verpakking. We gaan dat ook doen met de Vitabella van KWS Potato en de Carolus van Agrico. De Sarpo Mira van Danespo hadden we al eerder in het vizier en die is inmiddels al ingezet in het biologische frietsegment van verwerker McCain uit Hoofddorp."

Bent u tevreden over de voortgang van dit project?

"Ik ben er trots op, dat ons idee om meer prioriteit te geven aan rasontwikkeling in BioImpuls, gelukt is. We hebben nu voor het eerst vierdejaars klonen. We hadden van tevoren de hoop uitgesproken dat we jaarlijks ongeveer tien bruikbare klonen naar de handelshuizen zouden kunnen sturen. En dat is gelukt. Verder had ik in het begin nooit gedacht dat, naast Niek Vos, zoveel andere boerenkwekers zich zouden interesseren voor het kweekwerk. Dan doel ik op de zoektocht naar kwekers die we een aantal jaren geleden zijn gestart, met daaraan gekoppeld een cursus kweekwerk. Die is zelfs zo succesvol gebleken, dat volgend jaar al de zesde editie van start gaat. Dat vind ik fantastisch. De biologische sector is te klein om zelf een volledig veredelingsprogramma op te zetten. Maar als we vormen kunnen vinden waarin boerenkwekers op een *no cure no pay* basis een bijdrage kunnen leveren, dan wordt het wellicht wel interessant. Het Hollandse boerenkwekersmodel is daarvoor een prachtig instrument. Het is ook het enige land waarin biologische boeren met commerciële veredelingsbedrijven samenwerken, terwijl in andere landen biologische boeren die wat met veredeling hebben veelal als eenling actief zijn. Participatieve veredeling past ook helemaal in de filosofie van de biologische landbouw."

Hoe verklaart u het succes van de kweekcursus?

"We hebben de cursus oorspronkelijk opgezet om biologische kwekers te winnen voor het hobbykwekerssysteem van het BioImpuls-programma. Daarbij hadden we de gedachte dat als we na vier jaar vijf tot zeven kwekers hebben, we dan in onze handen zouden mogen wrijven. Inmiddels hebben zich echter al dertien enthousiaste kwekers aangesloten. Gaandeweg zijn hier ook steeds meer gangbare kwekers en telers aan mee gaan doen die hun kennis willen uitbreiden. En ook professionele kweekbedrijven zijn medewerkers in het kweekwerk naar de cursus gaan sturen met het idee, van andere deelnemers en de deskundigheid van cursusleider Jan van Loon kun je nog wat leren. En het is ook aan het enthousiasme van Jan te danken dat de cursus boven verwachting draait. Hij kan niet alleen enorm goed zijn liefde voor het vak vertellen, maar beschikt

ook over enorm veel beeldmateriaal. Zijn kunst van het overbrengen is uniek. Dat dit vervolgens ook nog tot de uitgave van een handboek leidt, maakt het verhaal compleet. Ik heb het dan over het Handboek kweken dat op de aanstaande PotatoEurope in Emmeloord klaar zal zijn. Belangstellenden kunnen het nu al bestellen, onder meer via Aardappelwereld. Een bijkomend effect van de cursus is dat het een Hollandse traditie van hobbykweekwerk weer nieuw elan heeft gegeven. Meer jongeren melden zich aan en het ledental van de Aardappel Kwekers Verenigingen neemt weer toe. De cursus zal vanaf nu ook volledig gaan draaien onder de vlag van de drie AKV's in Nederland in nauwe samenwerking met het Louis Bolk Instituut."

Dus u bent tevreden?

"BioImpuls vind ik tot nu toe wel het allermooiste project in mijn carrière. Ik ben een bruggenbouwer. Graag breng ik partijen samen, zoals in de cursus biologisch en gangbaar bij elkaar zijn gevoegd. Ook heb ik er een hekel aan dat zaken dubbel gebeuren. In gangbaar vinden soms dezelfde onderzoeken plaats als in biologisch. Door samen te werken kun je de actoren beter benutten. Een brede aanpak levert vaak ook een breder draagvlak op, zowel voor financiering van het onderzoek als acceptatie in de hele keten en de maatschappij. We hebben geluk gehad dat Ronald Hutten met het aanbod kwam zijn al beschikbare pre-breedingsprogramma met phytophthoraresistenties aan te bieden. Daardoor konden we met BioImpuls als het ware in een rijdende trein stappen. We hebben daarmee optimaal gebruikgemaakt van de potentie die er op een gegeven moment beschikbaar was."

En wat is de volgende speerpunt binnen BioImpuls?

"Waar onze biologische aardappelboeren en -handel op zitten te wachten, is dat Europa overgaat op het voor 100 procent verplicht gebruik van biologisch pootgoed. In Nederland is dat al geen probleem meer. Wanneer telers bij onvoldoende beschikbaar biologisch pootgoed moeten aanvullen met gangbaar, betalen ze gewoon de hogere prijs van biologisch pootgoed. In het buitenland is dat nog niet zo. Daar willen ze dan voorlopig ook nog niet de hogere prijs van echt biologisch uitgangsmateriaal betalen. Waar de handelshuizen en de primaire sector naar uitzien, is dat het buitenland de regels aanscherpt. Dat schept namelijk mogelijkheden voor de Nederlandse biologische pootgoedsector om uitgangsmateriaal te exporteren. Daar zijn we goed in. Onze biologische telers zouden dan echt wat aan de aardappelteelt over kunnen houden. Wellicht dat bij het openen van de afzetmarkt een areaaluitbreiding ook kansen biedt voor de telers van biologische consumptieaardappelen." ●

Leo Hanse